

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Esitysluonnoksen kokonaisuutta koskevat kysymykset

Yleiset huomiot automaattista päätöksentekoa koskevasta sääntelykokonaisuudesta

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää lausuntomahdollisuudesta ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Asianajajaliitto suhtautuu myönteisesti automaattisen päätöksentekoa koskevan lainsäädännön kehittämiseen ja nyt vallitsevan, osin epäselvän oikeustilan selkeyttämiseen.

Asianajajaliitto korostaa oikeusturvan ja hyvän hallinnon periaatteiden sekä tietosuojan toteutumisen tärkeyttä säädettäessä automaattisen päätöksenteon käyttämisestä hallinto-toiminnassa. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan näitä seikkoja on sinänsä arvioitu katta-vasti hallituksen esityksessä. Ottaen huomioon, että kyse on uudenlaisesta sääntelystä, tu-lee sääntelyn ja sen soveltamisen vaikutuksia kuitenkin seurata tarkasti mahdollisten puut-teiden korjaamiseksi.

Asianajajaliitto myös korostaa, että virkavastuu liittyy keskeisesti hyvän hallinnon ja oikeus-turvan toteuttamiseen. Automaattisen päätöksenteon käyttäminen hallintotoiminnassa ei saa miltään osin johtaa oikeusturvan heikentymiseen tai hallinnon virkavastuusäännösten hämärtymiseen.

Sääntelyn yhteensopivuus EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa ja automaattiseen päätöksentekoon liittyvien tietosuoja koskevien oikeuksien toteutumisen varmistaminen on ensiarvoisen tärkeää valmisteltaessa hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaa yleissääntelyä ja periaatteita. Lisäksi valmistelun yhteydessä tulee huomioida meneillään olevat Euroopan unionin automaattiseen päätöksentekoon liittyvät sääntelyhankkeet.

Asianajajaliitto pitää myös tärkeänä, että nyt valmisteltavana oleva lainsäädäntö parantaisi myös asioiden tehokkuutta tuomioistuinjärjestelmässä, ja nyt tehtävä esitys mahdollistaisi tulevaisuudessa myös osaltaan erilaisiin viranomaisprosesseihin ja lupamenettelyihin liittyvien prosessien hoitamisen ja resurssoinnin kohdentamisen aiempaa tehokkaammalla ta-valla. Toisaalta ehdotettu sääntely ei saa johtaa siihen, että esimerkiksi oikaisuvaatimusten käsittelyyn tai viranomaisten neuvontaan käyttämät resurssit heikentyisivät.

Huomiot ehdotetun sääntelyn suhteesta hallinnon lainalaisuuteen, hyvään hallintoon ja avoimuuteen sekä virkavastuuseen

Asianajajaliitto korostaa virkavastuun toteutumisen tärkeyttä. Nyt ehdotettu sääntely muuttaa joltain osin virkavastuun kohdentumisen lähtökohtia. Virkavastuu ei saa tämän johdosta hämärtyä etenkin päätöksenteon kohteena olevan hallinnon asiakkaan näkökulmasta. Ehdotetulla lainsäädännöllä asetetaan viranomaiselle laajoja dokumentointiin ja au-tomaattisen päätöksenteon käyttöönottoon liittyviä velvoitteita, mitä on sinänsä pidettävä oikeusturvan ja hallinnon lainmukaisuuden kannalta kannatettavana lähestymistapana. Tämän ohella pitää kuitenkin käytännössä varmistua, että hallinnon asiakkaan näkökulmasta on selvää, mihin tahoihin virkavastuu kohdistuu kussakin yksittäistapauksessa, mikäli hallinnon automaattisessa päätöksenteossa muodostettu päätös osoittautuu lainvastaiseksi.

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Miten arvioitte ehdotuksen ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan päätöksenteon automatisoinnin kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen ja automaation hyödyntämisen osalta?

- Onko ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia, joita esityksessä ei ole tunnistettu ja jotka eivät liity jäljempänä esitettyihin kysymyksiin?

– Miten arvioitte ehdotuksen ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan päätöksenteon automatisoinnin kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen ja automaation hyödyntämisen osalta?

– Onko ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia, joita esityksessä ei ole tunnistettu ja jotka eivät liity jäljempänä esitettyihin kysymyksiin?

Asianajajaliitolla ei ole lausuttavaa tämän kysymyksen osalta.

Laki hallintolain muuttamisesta

Yleiset huomiot hallintolain 8 b luvusta

Asian automaattista ratkaisua koskevien säännösten kokoaminen erilliseen lukuun vaikuttaa perustellulta ratkaisulta. Säännösten löytyminen yhdestä luvusta edesauttaa sen hahmottamista millaisissa tilanteissa päätöksenteko voidaan automatisoida ja mitä vaikutuksia sillä voi olla asian käsittelyyn.

Esityksen perustelut 8b luvun osalta selkeyttävät ja rajoittavat automaattisen ratkaisemisen käyttöä riittävän selkeästi. Yleisesti ottaen perusteluissa on otettu huomioon tarve rajoittaa ainakin tässä vaiheessa automaattisen päätöksenteon käyttöalaa. Erityisesti tekoälyjärjestelmien sulkeminen nimenomaisesti pois vähentää automaattisen päätöksenteon käyttöön liittyviä riskejä ja päätöksenteon alan laajentamista ennakoimattomasti.

Säännöksiä tulisi kuitenkin tarkastella uudelleen sitten kun niiden käytännön soveltamisesta on saatavissa tietoa. Koska kyse on täysin uudesta sääntelystä, uudelleen-tarkastelua on syytä tehdä lyhyehkön ajanjakson, mahdollisesti vain 1-2 vuoden kuluttua säännösten voimaantulosta.

Suomen Asianajajaliiton säännösluonnoksista aikaisemmin esittämät huomiot näyttävät myös tulleen otetuksi olennaisella tavalla huomioon.

Huomiot automaattisen ratkaisemisen määritelmästä (53 e §:n 1 momentti)

Automaattisen ratkaisemisen määritelmä näyttää olevan riittävän selkeä. Koska kyse on kuitenkin uudesta sääntelystä, tulisi määritelmäsäännöksen selkeyttä tarvittaessa tarkastella uudelleen siinä vaiheessa kun uuden sääntelyn käytännön soveltamisesta on saatavissa tietoa.

Huomiot automaattisesti ratkaistavien asioiden käyttöalasta ja rajauksesta (53 e §:n 2-4 momentti)

Säännöksen 1 momentti on merkittävästi täsmällisempi kuin aikaisemmissa säännösluonnoksissa. Automaattisen päätöksenteon asettaminen alisteiseksi sille edellyttääkö ratkaiseminen tapauskohtaista harkintaa, tai onko tällainen harkinta jo tehty ihmisen toimesta ilman automaatiota, on onnistunut tapa käyttöalan määrittämiseksi. Harkinnan tekemisen perusteiden on kuitenkin ilmevä automaattisesti luodusta päätöksestä.

Säännöksen 3. momentissa säädetty tiettyjen menettelyiden jättäminen automaattisen päätöksenteon ulkopuolelle on perusteltua. Automaattista päätöksentekoa koskevan sääntelyn on syytä olla rajattua ennen kuin sen vaikutuksia voidaan tarkemmin arvioida ja sääntelyä edelleen kehittää.

Säännösluonnoksista poiketen hallintoasian valmistelu ja tosiasiallinen hallintotoiminta on jätetty sääntelyn ulkopuolelle. Esityksen perusteluiden mukaan ei ole estettä automaation käyttämiselle hallintoasian muissa käsittelyvaiheissa tai päätösluonnoksen valmistelemiseksi. Erillisiä säännöksiä automaation käytöstä valmistelussa ei esitykseen sisälly.

Automaattisen valmistelun jääminen kokonaan sääntelyn ulkopuolelle ei edesauta siihen liittyvien oikeusturvaongelmien tunnistamista ja tunnistamista. Esimerkiksi automaation käyttö valmistelussa sellaisissa asioissa, joita ei kuitenkaan voitaisi ratkaista automaattisesti, on epä johdonmukaista. Mikäli automaatiota tosiasiallisesti käytetään valmistelussa, tulisi myös olla sitä koskevaa erillistä sääntelyä.

Huomiot automaattisen ratkaisemisen oikeussuojaedellytyksestä (53 f §)

Asianajajaliitto pitää erittäin tärkeänä automaattisen ratkaisemisen oikeussuojaedellytystä koskevaa säännöstä. Automaattiseen päätöksentekoon liittyy korostunut virheiden mahdollisuus, joten asianosaisen on voitava vaatia ratkaisuun oikaisua maksutta.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan oikaisuvaatimuksen käyttäminen tietosuojaoikeudellisenä suojoitoimenpiteenä edellyttää sitä, että oikeusvaatimuksen käsittelyssä ja esimerkiksi rekisteröidyn informoimisessa noudatetaan tietosuoja-asetuksen velvoitteita kaikilta osin. Tämä tulee huomioida myös ohjattaessa oikaisuvaatimusten käsittelyyn tarpeellisia resursseja ja osaamista.

Huomiot automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisesta (53 g §)

-

Muut hallintolakia koskevat huomiot

-

Laki tiedonhallintalain muuttamisesta

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 6 a luvusta

-

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 13 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Onko ehdotuksen vaikutukset olemassa oleviin automatisoituihin päätöksentekoprosesseihin arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Jos käytössä olevasta automaattisesta päätöksenteosta jouduttaisiin luopumaan, millaisia resursseja nykyisten käsittelyvolyymien ja -aikojen säilyttäminen ilman automatisointia edellyttäisi?

- Onko tiedonhallintalakiin ehdotetun 13 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

-

Laki digipalvelulain muuttamisesta

Yleiset huomiot digipalvelulain 6 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Onko digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Miten arvioitte digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan palveluautomaation kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen osalta?

-

Laki rikosasioiden tietosuojalain muuttamisesta

Huomiot 13 §:ään ehdotettavasta muutoksesta

-

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Huomiot ehdotetusta voimaantulosta sekä siirtymäsäännöksistä

-

Toivonen Milla
Suomen Asianajajaliitto